

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande över Remiss angående Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida SOU 2023 nr 23

LO har givits möjlighet att yttra sig över Utredningen om ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida och vill ge följande synpunkter:

Sammanfattning

- LO tillstyrker utredningens förslag om att det i sjukpenningregelverket ska framgå att rätten till sjukpenning ska bedömas på samma grunder för gravida och ickegravida.
- LO tillstyrker förslaget om att taket för ersättning i graviditetspenning höjs från 7,5 till 10 prisbasbelopp.
- LO tillstyrker förslaget om att graviditetspenningens förmånsperiod ska förlängas till dagen före faktisk förlossning.
- LO tillstyrker utredningens förslag om att en icke-behovsprövad arbetsbaserad graviditetspenning ska införas under de sju sista dagarna innan beräknad förlossning och fram till och med dagen före faktisk förlossning. Huvudanledningen är att LO anser att föräldrapenningens förmåner ska renodlas och särskiljas från socialförsäkringsförmåner under graviditeten.
- LO delar utredningens bedömning att regelverket för föräldrapenning samt föräldraledighetslagen bör ses över för att bättre uppfylla försäkringens syfte – att utifrån inkomstbortfallsprincipen ge föräldrar möjlighet att ge omsorg till sina små barn och jämställda och goda förutsättningar att kombinera arbete och familj oavsett yrke.
- LO välkomnar utredningens förslag att även psykiska besvär ska vägas in i bedömning av rätt till ersättning vid fysiskt påfrestande arbete. LO anser dock att frågan om särskild rätt till graviditetspenning vid psykiskt påfrestande arbete bör övervägas vidare.
- LO menar att gravidas rätt till anpassning och omplacering på arbetet bör värnas och utvecklas. Det är också bra att utredningen tydliggör att Försäkringskassan kan efterfråga fackliga förtroendevaldas och

skyddsombuds bedömning av möjligheten till anpassning och omplacering på arbetsplatsen.

- LO tillstyrker förslaget att Försäkringskassan ska ha direkt kontakt med arbetsgivaren rörande omplaceringsbedömning istället för, som idag, den gravida. LO vill dock understryka vikten av att den enskilda inte ska riskera att stå utan ersättning i det fall arbetsgivaren inte kommer in med tillräckligt underlag för att Försäkringskassan ska kunna fatta beslut om graviditetspenning.
- LO tillstyrker utredningens förslag om att tydliggöra att omplacering hos arbetsgivare ska kunna ske på deltid såväl som heltid.
- LO anser att liknande regelverk som återfinns för behovsanställda vid sjukpenning bör implementeras för visstidsanställda vid graviditetspenning. Därmed blir utgångspunkten vid bedömningen av rätten till ersättning om det kan antas att den gravida skulle ha förvärvat arbetat om hon inte hade varit gravid.
- LO tillstyrker utredningens förslag att gravida studerande ska ha rätt till ledighet med fortsatt studiestöd vid risker i arbetsmiljön.
- LO anser att förslaget om karenperiod på 30 dagar för att slippa betala tillbaka studielån vid ledighet vid risker i studiemiljön bör slopas. LO anser också att perioder med ledighet vid risker i studiemiljön *inte* bör räknas av från det antal veckor man har rätt till omställningsstudiestöd.
- LO tillstyrker utredningens förslag att tid med graviditetspenning och icke-behovsprövad graviditetspenning ska räknas som överhoppningsbar tid vid fastställande av ramtid i arbetslöshetsförsäkringen.
- LO avstyrker utredningens förslag att slopa flerbarnstillägget från andra barnet som ett sätt att finansiera betänkandets reformer. LO anser att barnbidraget behöver stärkas och de fördelningspolitiska effekterna av dagens utformning utvärderas. Eventuella förändringar bör dock ske inom ramen för en samlad politisk bedömning och inte som en finansieringsåtgärd för utredningens förslag.

Övergripande synpunkter

Det är viktigt för anställda i LO-yrken att graviditetspenningens regelverk fungerar väl. Den bör stärka gravidas möjlighet till anpassning eller omplacering inom ramen för sin anställning. Det finns både ekonomiska och sociala fördelar av att kunna vara kvar i arbete under graviditeten.

I de fall omplacering inte är möjligt måste det finnas ett fungerande ekonomiskt skydd för anställda i LO-yrken som på grund av påfrestande fysiska och psykiska arbetsvillkor kan ha svårt att kvarstå i arbete under hela graviditetsperioden. Möjligheten att arbeta hemifrån för att minska ansträngningen inför förlossningen är mycket begränsad inom LO-yrken.

Förutom tunga fysiska krav i arbetet visar LOs årliga rapport Sveriges Jämställdhetsbarometer att det är vanligt att kvinnor i arbetaryrken har ett begränsat inflytande över sin arbetstakt och arbetets utformning. I kombination med faktorer som obekväma arbetstidsförläggning, oregelbundna arbetstider och skiftande arbetsplatser kan detta bidra till att fortsatt arbete blir omöjligt och därmed behövs ett robust skyddsregelverk.

Tillägg i sjukpenningregelverket i syfte att minska risken för diskriminering av gravida

LO tillstyrker utredningens förslag om att det i sjukpenningregelverket ska framgå att rätten till sjukpenning ska bedömas på samma grunder för gravida och ickegravida. Situationen att gravida nekats sjukpenning med hänvisning till graviditetsbesvär samtidigt som ickegravida med samma besvär och symptom beviljas ersättning är inte acceptabel.

Höjt tak vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst i graviditetspenningen

LO tillstyrker förslaget om att taket för ersättning i graviditetspenning höjs från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Det är rimligt att nivån på försäkringsskyddet i de försäkringssystem som gravida kvinnor kan omfattas av (sjukpenning, graviditetspenning och föräldrapenning) ligger på likvärdig nivå, för att undvika orättvisa skillnader eller att någon försäkring blir mer ekonomiskt fördelaktig för den enskilde.

Graviditetspenningens förmånsperiod ska förlängas

LO tillstyrker förslaget om att graviditetspenningens förmånsperiod ska förlängas till dagen före faktisk förlossning. Dagens regel om att graviditetspenning endast utgår till och med den elfte dagen före beräknad förlossning innebär att socialförsäkringsskyddet för gravida är obefogat svagt.

En icke-behovsprövad graviditetspenning ska införas

LO tillstyrker utredningens förslag om att en icke-behovsprövad graviditetspenning ska införas under de sju sista dagarna innan beräknad förlossning och fram till och med dagen före faktisk förlossning. LO tillstyrker utredningens förslag att förmånen ska vara arbetsbaserad och utgå på SGI-nivå, förutsatt att 240-dagarsvillkoret är uppfyllt. Den nya förmånen bör vara möjlig att ta ut på deltid.

Utredningen konstaterar att det stora flertalet gravida går ned i arbetstid eller avstår från arbete en period inför förlossningen. En ny typ av tydligt tidsbegränsad förmån bör rimligtvis inte leda till att kvinnor i högre grad än idag kommer att vara frånvarande från arbetet innan födseln. Däremot kan en konsekvens bli att formerna för frånvaron koncentreras till den nya förmånen.

I dag kan gravida antingen använda semesterdagar, annan inarbetad ledighet eller föräldrapenning för att kunna vara ledig och vila inför en förlossning. För grupper där arbetet inte är knutet till arbetsplatsen kan det också finnas möjlighet att förlägga arbete i hemmet och på så vis minska ansträngningen inför förlossningen. Att vissa grupper är hänvisade till att använda föräldrapenning innan barnet är fött innebär att färre dagar är tillgängliga för att ge omsorg när barnet är litet och kunna kombinera arbete och familj längre fram. Det är ett avsteg från syftet med föräldraförsäkringen.

LO är helt samstämmig med utredningen om att förmåner som avser att hantera behov kopplat till graviditet ska renodlas från föräldrapenningförmåner, som bör vara tillgängliga först efter att barnet är fött. Införandet av en icke-behovsprövad förmån bör kombineras med en regel om att föräldrapenning kan utges från och med dagen för födseln, men inte före dess. Det är för LO ett starkt vägande skäl för införandet av en ny förmån.

LO delar utredningens bedömning att regelverket för föräldrapenning samt föräldraledighetslagen bör ses över för att bättre uppfylla försäkringens syfte – att utifrån inkomstbortfallsprincipen ge föräldrar möjlighet att ge omsorg till sina små barn och jämställda och goda förutsättningar att kombinera arbete och familj oavsett yrke. LO är oroad över den pågående utvecklingen där föräldraförsäkringen riskerar urholkas och öppna upp för välfärdsbrottlighet, exempelvis genom förslaget om att kunna överlåta 90 dagar till annan än föräldrarna.¹ För att öka jämställda och jämlika villkor i föräldraförsäkringen vill LO att försäkringen ska individualiseras och att det införs nya tidsgränser och årliga ersättningsdagar.²

Psykiska besvär och graviditetspenning.

LO välkomnar utredningens förslag att även psykiska besvär ska vägas in i bedömning av rätt till ersättning vid fysiskt påfrestande arbete. LO anser dock att frågan rörande särskild rätt till ersättning vid psykiskt påfrestande arbete inte bör uteslutas utan bör följas upp och utvärderas i takt med ett klarare forskningsläge.

LO anser att möjligheten att erhålla graviditetspenning vid *risker* i arbetsmiljön kopplat till psykisk uttröttnings och stark psykisk påverkan bör

¹ Se vidare *Öppet brev till regeringen: Pausa förändringarna i föräldraförsäkringen*, LO, TCO och Sveriges Kvinnoorganisationer

²

https://www.lo.se/start/lo_fakta/los_yttrande_over_jamstallt_foraldraskap_och_goda_uppvaxtvillkor_for_barn_en_ny_modell_for_foraldrasforsakringen_sou_2017_101

tydliggöras för arbetsgivare genom riktad information och utbildningsinsatser.

Förslag och överväganden avseende omplacering

LO menar att gravidas rätt till anpassning och omplacering på arbetet bör värnas och utvecklas. Möjligheten att få försörjning via sitt arbete under trygga villkor även under graviditeten bidrar till att stärka kvinnors ekonomiska förutsättningar. Vid såväl graviditetspenning vid risker i arbetet som vid påfrestande arbete är det viktigt att arbetsgivare gör välgrundade bedömningar av möjligheten till anpassning och omplacering för den gravida. Idag finns ofta brister i arbetsgivares underlag till omplaceringsbedömningar alternativt att bedömningen uteblir.

LO tillstyrker förslaget att Försäkringskassan ska ha direkt kontakt med arbetsgivaren rörande omplaceringsbedömning istället för, som idag, den gravida ansökande. Det är också bra att utredningen tydliggör att Försäkringskassan kan efterfråga fackliga förtroendevalda och skyddsombuds bedömning av möjligheten till anpassning och omplacering på arbetsplatsen.

LO vill dock understryka vikten av att den enskilda gravida inte ska riskera att stå utan ersättning i det fall arbetsgivaren inte kommer in med tillräckligt underlag för att Försäkringskassan ska kunna fatta beslut om graviditetspenning för den enskilda.

LO tillstyrker utredningens förslag om att tydliggöra att omplacering hos arbetsgivare ska kunna ske på deltid såväl som heltid. De sammantagna arbetsförhållandena (inklusive förläggning av arbetstid, arbetsplatsförläggning och resor till och från arbetet) vid omplacering måste dock vara sådana att arbetssituationen i sin helhet blir rimlig för den gravida.

Visstidsanställdas rätt till graviditetspenning

Visstidsanställningar är vanligt förekommande inom fysiskt och psykiskt ansträngande LO-yrken; var tredje LO-kvinna i åldern 25–29 år har en tidsbegränsad anställning.

Utredningen konstaterar att gravida med visstidsanställningar i riskfyllda eller krävande arbeten har ett svagare socialförsäkringsskydd än andra. Detta för att det inte alltid går att visa att de skulle ha arbetat under den tid man ansöker om ersättning för. Om arbetsgivaren väljer att avsluta anställningen istället för att inleda en process för omplacering eller godkänd graviditetspenning står den gravida utan rätt till ersättning eftersom det inte föreligger någon anställning.

LO anser att det är viktigt att utformningen av socialförsäkringsregler inte ska kompensera för och underlätta för användningen av osäkra anställningar. Samtidigt måste även visstidsbegränsat anställda ha ett rimligt skydd, inte minst när det gäller en skyddsförmån som graviditetsspenning. Det är angeläget att socialförsäkringssystemet utformas på ett sådant sätt att alla som är med och finansierar systemet och har behov av stödet också kan ta stödet i anspråk. Med detta sagt vill vi fästa särskild uppmärksamhet vid de som har atypiska anställningar som i dagens system kan ha svårt att erhålla stöd på ett likvärdigt sätt som de med mer normala anställningar.

LO anser att liknande regelverk som återfinns för behovsanställda vid sjukpenning bör implementeras för visstidsanställda vid graviditetsspenning. Därmed blir utgångspunkten vid bedömningen av rätten till ersättning om det kan antas att den gravida skulle ha förvärvat arbetat om hon inte hade varit gravid.

LO vill därutöver poängtera vikten av att även arbetsgivare bör informeras om villkoren för graviditetsspenning för visstidsanställda och arbetsgivares möjligheter arbetsgivaren att bidra till ett bättre skydd.

Rätt till ledighet med ersättning för studenter vid risker i studiemiljön

LO tillstyrker utredningens förslag att gravida studerande ska ha rätt till ledighet med fortsatt studiestöd vid risker i arbetsmiljön. Det har tidigare inte funnit något inkomstskydd för gravida studerande med risker i sin studiemiljö. Även fortsatt bör situationen i första hand lösas med anpassning och omplacering, men LO ser positivt på att yrkesstuderande gravida med arbetsplatsförlagda studier får ett stärkt stöd vid risker.

LO anser däremot att förslaget om karenperiod på 30 dagar för att slippa betala tillbaka studielån vid ledighet vid risker i studiemiljön bör slopas. Risker för hälsa, graviditeter eller foster som gör att den gravida inte kan delta i sina studier ska inte leda till ekonomiska konsekvenser för den enskilde. LO anser också att perioder med ledighet vid risker i studiemiljön *inte* bör räknas av från det antal veckor man har rätt till omställningsstudiestöd. En sådan regel kan resultera i att den gravida inte har ekonomiska möjligheter att sluta sin utbildning efter förlossningen.

Villkor i arbetslöshetsförsäkringen

LO tillstyrker utredningens förslag att tid med graviditetsspenning och icke-behovsprövad graviditetsspenning ska räknas som överhoppningsbar tid vid fastställande av ramtid i arbetslöshetsförsäkringen.

Vidare anser LO att i de månader som inte blir överhoppningsbara ska tid med olika former av graviditetspenning räknas som tid i förvärvsarbete.³ Dessutom bör det vara den underliggande lönen, inte den tillfälliga ersättningen, som ligger till grund för arbetslöshetsersättningen när denna tid räknas in i arbetstiden.

Slopande av flerbarnstillägget inom barnbidraget för andra barnet

LO avstyrker utredningens förslag att slopa flerbarnstillägget från andra barnet som ett sätt att finansiera betänkandets reformer. Barnbidraget är av stor betydelse för barnfamiljer bland LO-grupper. LO anser att barnbidraget behöver stärkas och de fördelningspolitiska effekterna av dagens utformning utvärderas. Eventuella förändringar bör dock ske inom ramen för en samlad politisk bedömning och inte som en finansieringsåtgärd för utredningens förslag.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Joa Bergold
Handläggare

³ Det bör även gälla tid med föräldrapenning, sjukpenning, rehabiliteringspenning, smittbärrpenning, närståendepenning och sjuklön.